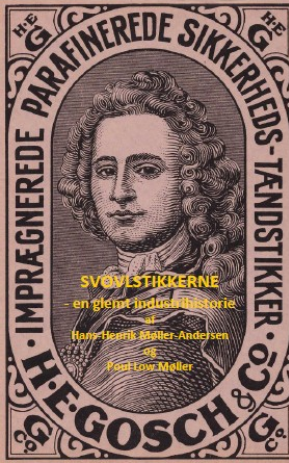

Tordenskjold og Chr. X blev svenske i 1920'erne

De danske tændstikker med Tordenskjold og Christian X, som alle betragtede som pæredanske, var på svenske hænder allerede i 1920'erne.

Men forinden var de danske tændstikfabrikker flere gange meget tæt på at erobre det verdensherredømme, som den svenske tændstikindustri med tændstikkongen Ivar Kreuger i spidsen og efterfølgende Wallenberg-koncernen erobrede.

Om dette og de mange indædte kampe mellem de danske fabrikker og de hemmelige karteller mellem fabrikkerne fortæller vi, Hans-Henrik Møller-Andersen og Poul Low Møller, i vores nye bog,

Svovlstikkerne – en glemt industrihistorie

For første gang får læserne den samlede historie om den danske tændstikindustri, fra en forarmet bogholder i København i 1837 ansøger om at måtte anlægge en fabrik til produktion af friktionssvovlstikker til den svenske verdenskoncern STAB lukker H.E. Gosch & Co. i 1972.

Bogen er en levende beretning om de hen ved 120 større eller mindre fabrikker, der har eksisteret i den pågældende periode og giver et billede af samtiden, kvindekampen, børnearbejdet, hygiejnen og arbejdsmiljøet og om personerne bag og på fabrikkerne.

Og så har vi en ny, velbegrunder og meget jordnær teori om, hvorfra eventyrdigteren H.C. Andersen hentede sin inspiration til "Den lille pige med svovlstikkerne", idet digteren faktisk havde sin daglige gang i den gade, hvor den på den tid største svovlstikkefabrik lå.

Den 444 sider fyldige bog er resultatet af næsten 3 års research på landets arkiver og gennemlæsning af de tæt ved 25.000 sider dokumenter om denne industri og personerne bag den, som researchen resulterede i, et arbejde, hvor vi hele tiden har søgt tilbage til de oprindelige kilder.

Ud over at give den almindelige læser en spændende historie, er bogen også et uundværligt opslagsværk for filumenisten.

Idéen til bogen blev skabt på en opfordring fra Den gamle By i Århus, som jeg (Hans-Henrik) flere gange havde bistået med datering af og data om tændstikæsker, i min egenskab af ejer af Det danske Tændstikmuseum og af en af Danmarks største tændstiksamlinger og da jeg luftede idéen for min bror, blev vi meget hurtigt enige om at kaste os over projektet.

Selv om en del forlag, efter gennemlæsningen af vores manuskript, bl.a. fandt at dette ikke passede til deres koncept, vendte de dog tilbage med rosende omtale af manuskriptet bl.a., at "det er en spændende og farverig historie om den danske tændstikindustri", "manuskriptet fortjener at være tilgængeligt" "det har været en god oplevelse at læse jeres manuskript".

Da vi synes, at vores historie er spændende og giver en hel del ny og ændret viden om denne industri, har vi nu besluttet os for selv at udgive bogen.

På de næste sider følger et par eksempler fra bogen.

Lykkeridderne

Rohmells succes med fabrikationen af friktions-svovlstikker rygtes hurtigt og også andre er begyndt at interessere sig for denne nye fabrikation. De tidlige svovlstikker, der jo flyttede ild fra et sted til et andet, havde været en forholdsvis simpel hjemmebeskæftigelse for mange fruentimmer og hvor svært kunne det være "blot" at tilsætte lidt fosfor og lim til blandingen og dermed producere friktionssvovlstikker. Indenfor de næste par år prøver alene i København næsten en halv snes firmaer lykken og søger om tilladelse til at fabrikere og udsælge friktions-svovlstikker. Men kun ganske få har den fornødne dygtighed og held til for alvor at få gang i produktionen, medens langt den overvejende del må lukke indenfor ganske få år, hvis de overhovedet når at komme i gang. De må erkende, at der er forskel på med stor omhyggelighed at fabrikere de prøver, der skal indleveres sammen med ansøgningen og at fabrikere i så store mængder, at man kan leve af salget af dem.

I slutningen af 1840, inden Rohmell & Schüerer næsten er kommet i gang oplyser cand. phil. Hans Marius Ramsing i en industritælling, at han næsten har stoppet sin produktion af knaldhætter til soldaternes musketter og i stedet vil begynde at fabrikere svovlstikker. Han har set Rohmell & Schüerers nye svovlstikker, der er bedre end de importerede udenlandske, og laver forsøg med at forbedre disse. Hans eksperimenter med at dyppe dem i terpentin i stedet for det ildelugtende svovl tegner lovende og den 6. april 1841 ansøger han derfor om 5 års eneret på at forfærdige og udsælge disse. Som sædvanlig bliver alle instanser hørt i sagen, og da der ikke findes noget at indvende imod det, eller

Tutteme på forskellige udviklingstri, uden og med strygeflade

1850 - 1851, Carl Johan Staal

Blegdamsvej 82, København

Carl Johan Staal, der var født i Stockholm i 1819, kom til København med sine forældre i starten af 1830'erne, og i folketællingen 1834 var de registreret boende på 1. sal i Borgergade 132.

I marts måned 1844 havde han ansøgt om borgerskab som brændevinsbrænder for at etablere brænderi i Lille Kongensgade 84, hvor han boede. Staal fik afslag på anlæggelsen, da lokalerne ikke var egnede til et sådant formål og han blev derfor bedt om at finde et andet sted. Måneden efter kunne han leje et bryggeri i Farvergade 129, hvorfor han i stedet søgte om borgerskab til driften af dette, og den 11. maj 1844 blev han indskrevet i brændevinsbrænderlauget og opnåede dermed borgerskab som brændevinsbrænder.

6 år senere skriver Carl Johan Staal igen til justitsministeriet, denne gang har han opfundet noget helt andet:

Undertegnede ansøger allerunderdanigst det høje justitsministerium om, at tilkendes eneret, på en af mig opfunden væsentlig forbedret metode i fabrikationen af svovlstikker. Denne forbedring består deri, at den tændende sats ej som sædvanligt indeholder lim, gummi, arabicum eller i almindelighed samme evner som kunne opløses i vand eller fugtig luft, men alene nogle af samme, som af luft og vand er uopløselige. Forbedringen går i særdeleshed ud på, at den så kaldte bindeevne i dyppesatsen består af hvad man i almindelighed kalder bitumen, det vil sige, shellak, mastix, copal, calophoniums eller med et ord, et i vand uopløseligt bindemiddel. Den store fejl, som til dette øjeblik de kemiske svovlstikker besidder, navnlig, at de i fugtig luft taber sin tændende kraft forebygges ganske ved min opfindelse, hvilket kan ses af medfølgende prøve hvoraf en svovlstik kan nedlægges i vand så længe man behager, og derefter optage den og aftørre vandet og dog ved strygning antændes satsen.

København d. 5. september 1850

Carl Staal

Brændevinsbrænder

St. Amaliegade 141

Som sædvanligt, bliver Polyteknisk Lærestalt spurgt om denne opfindelse kan bevilges eneret, og den 26. oktober kommer der svar fra dem:

Denne opfindelse består i anvendelsen af forskellige harpiks arter som bindemiddel for antændelsessatsen. Dette middel er ingen ny opfindelse, det benyttes ved mange lignende sammensætninger f.eks. knald-

En lidt korpulent dame, elskværdig, med et godt humør og en udpræget sans for "hvad der kan gå" - det i i få træk frk. Hansen, som man daglig kan træffe hende i forretningen i Pilestræde.

Da ejendommen Pilestræde 50 blev ledig i 1904, slog Caroline Hansen hurtigt til og købte ejendommen, idet hun samtidig selv flyttede ind på 2. og 3. sal sammen med en tjenstepige og sine to ligeledes ugift søstre, Emma Cathrine og Julie Edmunda, der nu styrede sæbefabrikken Melando, som de tre søstre havde stiftet 10 år tidligere. Samtidig tilføjede de alle sammen moderens fødenavn, Herding til deres navne. Den 14. september 1905 indgik C.M. Hansen Herding aftale med De forenede Danske Tændstikfabrikker om leverance af tændstikker de næste 5 år:

Jeg forpligter mig herved til fra dato og indtil 1. januar 1910 at aftage mit forbrug af tændstikker hos selskabet, med undtagelse af tændstikker, jeg bruger fra Jönköping Fabriker og de forskellige specialiteter i tændstikker, som ikke fabrikeres på Deres fabriker - på følgende betingelser:

1) Priserne noteres således:

<i>Alm. æsker, hvide pinde</i>	<i>pr.mille kr. 9,00</i>
<i>Alm. æsker, røde pinde</i>	<i>pr.mille kr. 9,25</i>
<i>Alm. æsker, hvide pinde, mærket Landsoldaten</i>	<i>pr.mille kr. 8,00</i>
<i>Selvslukkeren</i>	<i>pr.mille kr. 11,00</i>
<i>Lomme tændstikker,</i>	
<i> sædv. mærke Gosch & Godthaab</i>	<i>pr.mille kr. 9,25</i>
<i>Lomme tændstikker,</i>	
<i> sædv. mærke, Jubilæums</i>	<i>pr.mille kr. 8,85</i>

Caroline Marie Hansen Herding